

Kimondani magunk, és lenni a szó-test,
víz tüköre, mag-gyökér,
föld sóhaja, ha Vénusz öle görcsbe rándul,
kimondani magunk, és levedleni a bőrt.

Mindig a körben: ez az örök igazság,
s ez a mi örök kételyünk.

Kimondani magunk, hogy lélegezzék a vers.

MEZTÉLLÁB

(Naboso)

Vínak a hold s a csillagok,
juhar-dióharc gomolyog.
Csillagot szór az égi szél,
hull a juharról a levél.
Az ősz elnyúló dallama
meztélláb lép a rétre ma.
Az éj kitér,
fut az éj nesztelen,
olyan, mint ez a szerelem,
mint a szemem s szemed.

Máskor az ősz letarolt erdő,
szikrák pattognak a testünkbe.

KONCSOL László fordításai

VIERA BENKOVÁ-POPITOVÁ KÖLTÉSZETE

Viera Benková-Popitová költészete a háború utáni jugoszláviai szlovák költők második és harmadik nemzedékének határmezsgyéjén alakult ki, és mindazon ellentéteket tartalmazza, amelyek a két nemzedék költészet- és művészetértelmezése között lehetségesek. A költőnő szemléletének rugalmasságával és képzeletének alkalmazkodó képességével hidalta

át a vajdasági szlovák költők e két nemzedékét immár két évtizede elhatároló ellentéteket. Költészete egyfelől a világot, hozzákapcsolódva megsejteni, vigasztalni, megnyugtanni, elkönyveztetni akarja, mégpedig romantikus, édeskés költeményekkel, másfelől viszont nyugtalanítóan a lényegbe hatol, öntörvényű lírai világgépet alkotva.

Első, 1964-ben *Májový ošial* (*Májusi rajongás*) címen megjelent kötetében az élet és a költészet tükörként való szembehelyezését láthatjuk. Az elmúlást és a létezést jelező két paraméter ebben a könyvben ritkán jelenik meg tisztán és őszintén. Igaz, az őszinteségnek a művészetben sohasem volt különösebb jelentősége, végeredményben a vasúti menetrend is realitásokat tartalmaz. A művészet és a költészet mindig a megsejtett igazság kisugárzása, a lehetséges valóság imitációja, s ez mindig azt jelenti: őszintének lenni, az események meghonosodott sorrendje és a konkrét tér ellenére is. Ezt a felismerést tartalmazza Viera Benková-Popitová első könyve. A központi érzelmi mag fiziológiai: túlzott érzékiség és a síkság vizuális élménye jellemzi. A jugoszláviai szlovák költészet két hagyományos forrása ez. Gyakran éltek vissza velük, és ma már túlhaladottnak tekinthetők. Szemben azokkal, akik a szerelemről és a síkságról iskolás próbálkozások szintjén írtak, Viera Benková-Popitová (a szentimentális költészet elemeinek szigorú redukálásával, tömör megfogalmazásra való törekvéssel és megfelelő versválasztással) már első kötetével figyelemreméltó sikert aratott. Az őszinteség és a nyíltszívűség, az egyszerűség és az indulat lírája ez. A gondolatiságot az érzelem és a temperamentum alá rendeli.

Az 1969-ben kiadott második könyve (*Variációk*) — mint a haiku-költészet — a lényeges emberi elemeket egybefogó rövid lírai leírásokat tartalmaz. A versek egyenként statikusnak hatnak, egymással való összefüggésükben azonban a mozdulatok, a gesztusok és a gondolatok fényképei. Szinte minden verse a személyes mélyrétegek kaotikus központjába való alászállás, minden létező érték mulandóságának vibráló-érzékenységu megfogalmazása. Szerencsére elkerüli a betegség szentimentalizmust, s mellözi még az első könyvében domináló túlfokozott érzékenységet is. E kötet az emberi lélek szokatlan módon jelentkező fordulatait jelzi; azt bizonyítja, hogy e költészet lírai hőse a sík rónákon idegen, szinte kiközösített.

Szertartások (*Obrady*, 1971) című könyvében kísérletet tesz a vajdasági szlovákok szokásaiban megörzött mitológiai szerkezetek stílizálására. Kötetének lényeges vonása, hogy benne a síkság már háttérbe szorul, bizonyos elképzelt, meghatározatlan tér lép a helyébe, s az ember a természet kiismerhetetlen, mégis törvényes folyamatainak egyik láncszemeként is csak ritkán jelenik meg. Kánonszerű folyamatok ezek, bizonyos antropológiai jegyek állandóságával, s az abiotikus tényezők között is megérezni a reflexióba ömlő általános emberi érzékiséget. Néhány kiűnő, de szerkezetileg hiányos vers jelenik meg ebben a kötetben. A

szerző szemmel láthatólag nem ismeri elég alaposan az embert elhatároló mitikus és történelmi dimenziókat. Ebben a könyvben az ember szilárdan áll a földön, a csillagok alatt, szoros összefüggésben a természettel, de rettenetesen egyedül és üresen; transzcendens jeltelen jelként. Mégis, a harmadik kötet előrelépést jelent a korábbi két könyvhöz viszonyítva.

A *Biztonság árcai* (*Koráb istoty*, 1975) a *Variációk*-ban jelentkező költői törekvés folytatása. A *Szertartások* lírai hőse, hontalanként, egyre inkább elveszíti a talajt a lába alól, ebben a kötetben azonban minden korábnál erősebben a mi területünkhöz, közösségünkhöz kötődik, a vajdasági szlovák költészetben eddig ismeretlen dimenziókkal gazdagodva. Igaz, bizonyos mértékben kötődik Paľo Bohuš (1921) lírai hőségének tapasztalatához, de míg annál a hős a kor embere, a kor bélyegét viseli, addig Viera Benková-Popitová lírai hőse a múlt homályából várásütésre lép ki, és az öröklött mitikus dimenziót sajátosan ötvözi az őt tápláló, számára otthont adó talajjal. Kissé zavaróan hat, hogy a költőnő az intuíciónyomán jut el ehhez a kapcsolatteremtéshez, másrészt viszont nyilvánvaló, hogy az intuíciónyomán Benková-Popitová lírájának forrása.

Amennyiben Viera Benková-Popitová opusát az egész szlovák költészet távlatából vizsgáljuk, azt látjuk, hogy munkásságának első szakasza a szlovák nőköltők intim költészetével hozható összefüggésbe, a később született versek viszont a szlovák „konkrét” költészetrel tartanak fenn kapcsolatot (Jan Buzaši, Lidija Vadkertiová). Költészete — hasonló relációkra figyelve — eltér a kortárs szerb költészet azon áramlatától (Radomir Andrić, Milosav Slavko Pešić, Dragomir Brajković, Raša Perić stb.), amely intuitív alapról közelít az ember mitikus arányaihoz, s eközben elhanyagolja az ember történelmi dimenzióit, ugyanakkor igen érdekes lenne költészetét a kortárs macedón költészet egyes alkotóihoz hasonlítani (habár az ő tevékenységüket a költőnő feltehetően nem ismeri alaposabban), mert bizonyosan tipológiai kölcsönösségre bukkánánk, különösen a hagyományos kultúra folklór-elemeihez való viszonyukat illetően.

SINKOVITS Péter fordítása

Vit'azoslav HRONEC